

pripremili smo i/ili preveli za vas

*Odnos s roditeljima dojenčadi
i male djece intenzivniji je od
onog s roditeljima predškolaca*

Ponovno u jaslicama

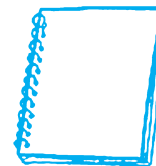
Kako nakon rada s predškolicima prijeći na rad s dojenčadi i malom djecom

Početak jeseni u vrtićima obično dolazi do reorganizacije rada. Mnogi odgajatelji tada prvi put počinju raditi u jaslicama, neki i s djecom od šest mjeseci. Kako se pripremiti za ovaj prijelaz, te što sve treba znati o karakteristikama i načinu komunikacije s djecom jasličke dobi i njihovim roditeljima, pročitajte u članku Marjory Keenan.

Marjory Keenan

Kad sam nakon rada s predškolicima, počela raditi u jaslicama, puno ljudi me pitalo je li mi ta promjena bila teška. Njihova pitanja navela su me na razmišljanje o mojim iskustvima i pomogla mi da artikuliram promjene kojima sam se morala prilagoditi. U literaturi o njezi beba nisam pronašla

ništa što se odnosi na baš na takav prijelaz. To me iznenadilo jer sam poznavala mnoge odgajatelje koji su također počeli raditi s bebama. Zнала sam da nam je potrebno vodstvo pri takvoj promjeni, osobito na način da nam se ponudi poseban kurikulum za djecu ove dobi.

Nakon što sam provela dvije godine u radu s malom djecom (9-14 mjeseci), počela sam raditi s dojenčadi (3-8 mjeseci). Zbog razmjerno male razlike u dobi djece, nitko nije smatrao da ta promjena zahtijeva neke posebne pripreme. Ja sam, međutim, imala potrebu raspraviti i artikulirati promjene koje je podrazumijevao rad s dojenčadi. Na moje veliko iznenađenje, ta je promjena za mene bila značajna; o njoj sam puno razmišljala i polako sam joj se prilagođavala. Rad s dojenčadi pružio mi je i veći uvid u promjene koje sam trebala primijeniti kad sam počela raditi s djecom jasličke dobi. S obzirom na to da me nitko ništa nije pitao, sama sam počela postavljati pitanja. Željela sam znati više o promjeni koju doživljava odgajatelj kad nakon rada s vrtićkom djecom prelazi na rad s djecom jasličke dobi. U početku su moja pitanja bila neformalna i uglavnom upućena osoblju Centra za dojenčad Kalifornijskog sveučilišta u Berkleyu, gdje sam radila. Zatim sam oblikovala upitnik kojeg je ispunilo petnaestoro bivših predškolskih odgajatelja iz triju različitih vrtića. Rezultati upitnika postali su okvir za izradu radionica koje sam prezentirala na konferencijama. U ovom članku istaknuta su glavna gledišta tog istraživanja.

Odnos s djecom

Najznačajnija promjena u odnosu prema djeci jest ona da se odgajatelji, za razliku od djece vrtićke dobi, moraju povezati sa svakim pojedinim djetetom u jasličkoj grupi. Iako i s predškolicima uspostavljamo vezu, naš međusobni odnos nije u prvom planu; za predškolce su ključna prijateljstva i ovladavanje vještinama. Za dojenčad i malu djecu odnos s odgajateljem je, međutim, od primarne važnosti. Odnos pun povjerenja između djeteta i odgajatelja stvorit će atmosferu pogodnu za istraživanje i učenje. Dojenčad i mala djeca trebaju sigurno okrilje povjerenja prije nego se upuste u slobodno istraživanje koje vodi k učenju. Kao što je jedna

odgajateljica rekla: 'U radu s bebama moraš uspostaviti jaču vezu. Moraš težiti razvijanju odnosa punog povjerenja sa svakim djetetom.' Naravno, nije uvijek moguće povezati se sa svakom bebom.

D ruga velika promjena kroz koju prelaze odgajatelji jest učenje interpretacije i prilagođavanje neverbalnoj komunikaciji dojenčadi i male djece.

Sjećam se kako sam bila impresionirana jednom suradnicom koja je mogla odgovarati na neverbalne znakove dojenčadi tako da je između njih dolazilo do pravog dijaloga. Sposobnost tumačenja i odgovaranja na neverbalnu komunikaciju zahtijeva da odgajatelji cijelo vrijeme pažljivo promatraju bebe. Bebin govor tijela često je suptilan, no ako pažljivo promatramo, može nam postati jasan. Jedna je odgajateljica napomenula: 'Rad s dojenčadi pomogao mi je u izoštravanju promatračkih vještina.'

Odnos između roditelja i odgajatelja

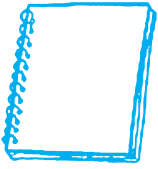
Sljedeća značajna promjena događa se u odnosu s roditeljima. Većina odgajatelja naglasila je važnost komunikacije sa svim roditeljima, bez obzira na dob djeteta, no u slučaju roditelja dojenčeta ili malog djeteta dobru komunikaciju smatrali su nužnom. Jedna je odgajateljica rekla: 'Komunikacija je od najveće važnosti. Dnevna razmjena informacija prijeko je potrebna.' Svakodnevna komunikacija temelj je povjerljivog odnosa s roditeljima, što znači da je neophodno imati sposobnost međukulturalne komunikacije. Moramo se povezati s roditeljima kako bismo se mogli vezati uz njihove bebe. Odnos s roditeljima dojenčadi i male djece intenzivniji je od onog s roditeljima predškolaca. Odgajatelji često moraju više upućivati i podržavati roditelje, osobito one koji su prvi put u roditeljskoj ulozi. Jedna je odgajateljica objasnila: 'Roditelji su puno nesigurniji s bebama nego sa starijom djecom. Dok je beba mala, imaju manje povjerenja u svoje roditeljske vještine.'

Druga je primijetila da odgajatelji moraju uzeti u obzir veći broj roditeljskih strahova, osobito kod roditelja kojima je to prvo dijete. Treća je odgajateljica istaknula da novopečeni roditelji 'pokazuju veću zabrinutost za detalje vezane za tjelesni razvoj, npr. kad treba uvesti krutu hranu, koliko hrane je dijete pojelo, razvija li se dobro i sl.'

K ako bismo osigurali kvalitetnu negu dojenčadi i male djece, s roditeljima moramo komunicirati na suradnički način. Jedino stalnom suradnjom s roditeljima možemo zaključiti što je za dijete najbolje. Odgajatelji znaju da nije prikladno preuzeti ulogu stručnjaka. Jedna je odgajateljica rekla da odnosom između roditelja i odgajatelja treba 'pažljivo rukovati jer roditelji nisu uvjereni da itko može njegovati njihovo dijete kao oni sami. Kad osjete da odgajatelj to može, mogu se osjećati kao da je njihova sposobnost pružanja kvalitetne roditeljske skrbi dovedena u pitanje.' Također, čini se da roditelji dojenčadi i male djece žele bolje upoznati odgajatelja kao osobu nego roditelji predškolaca. Kad svoju djecu ostavljaju nama na brigu, potrebna im je dublja razina povjerenja.

Grupna dinamika

Odgajatelji koji nakon rada s predškolicima prelaze na rad s malom djecom, moraju se i fizički prilagoditi drukčijim uvjetima rada. Ritam dojenčadi i male djece puno je tiši od ritma predškolaca, pa i odgajatelji moraju tiše govoriti. Također moraju biti fizički dostupniji, što često znači sjedenje na podu s bebama. Jedna je odgajateljica spomenula kako je svjesno morala prilagođavati svoj kontakt očima. To je vrlo važna razlika koju treba naglasiti. Između trećeg i šestog mjeseca života bebama izravni kontakt očima postaje nelagodan, osobito ako osobu dobro ne poznaju. Često igračka postaje predmetom vido-kruga, kako za dijete tako i za odraslog. Odgajatelji nalaze da je lakše umiriti malu

pripremili smo i/ili preveli za vas

Dnevne rutine treba koristiti kao vrijeme za razmjenu nježnosti i emocionalnu bliskost s djetetom

djecu ako ih drže okrenute licem od sebe. Takvim zagrljajem djecu možemo utješiti bez da ih vizualno podsjećamo na to da su odvojena od obitelji.

U radu s dojenčadi i malom djecom, shvatila sam kako sam stekla bolji uvid u svoje aktivnosti i receptivnost. Prije bilo kakvog pothvata, razmislim o tome je li pogodan trenutak za to i kako će moj čin utjecati na pojedino dijete i/ili na grupnu dinamiku. Taj uvid u aktivnost i receptivnost dio je recipročne interakcije koju Magda Gerber naziva *plesom*. Suprotno tome, u radu s predškolicima bila sam spontanija u uvođenju aktivnosti jer sam znala da djeca mogu izabrati hoće li se uključiti ili ne. U grupi koju čine dojenčad i mala djeca, odgajatelj postaju središnja točka oko koje se grupa okuplja. Na dinamiku grupe izravno utječe mjesto gdje se odgajatelj nalazi ili kuda se unutar sobe kreće. Bebe, pa čak i mala djeca, prekidaju samostalnu aktivnost kako bi se fizički približile odgajatelju. Zbog toga bebica koja je uznemirena treba tješiti unutar okruženja grupe. Neiskusni odgajatelji često ustaju i šeću s bebom koja plače, što uglavnom uzrokuje plač cijele grupe.

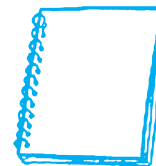
S dojenčadi i malom djecom treba ostati najmanje jedna odrasla osoba, ne toliko da potiče interakciju, koliko da pruža osjećaj sigurnosti koji je bebama potreban kako bi se upustile u istraživanje svog okruženja. Odgajatelji navode još neke razlike unutar grupne dinamike rada između djece jasličke dobi i predškolske djece, npr. to da su grupe za djecu jasličke dobi manje, da je potrebno manje intervencija od strane odraslih te da ima manje grupnih aktivnosti. Jedna je odgajateljica rekla: 'Više ste svjesni interakcije među djecom. Osim toga, više se vremena ulaže u pomaganje bebama da se međusobno družu a da istovremeno očuvaju svoju autonomiju.' Drugi su odgajatelji naglasili kako je važno znati se usredotočiti na bavljenje jednim djetetom, a istovremeno i vidjeti grupu kao cjelinu, osobito kako bismo osigurali sigurnost svake bebe. Neki su odgajatelji spomenuli kako je potrebno znati prepoznati kad se bebe počinju dosađivati i na vrijeme im ponuditi igračku koja će ih zaokupiti.

Za mnoge je odgajateljica jedna od najvećih promjena u grupnoj dinamici ona da se, za razliku od pred-

školaca, mala djeca imaju običaj kretati u grupi i da se ne dijele među sobom prema odabranim aktivnostima. Odgajatelji su primijetili da se djeca jasličke dobi, iako imaju mogućnost izbora raznih aktivnosti, radije drže zajedno okupljeni oko jedne aktivnosti te da se kao grupa usmjeruju na drugu. Osim toga, oni se opiru kad ih se pokuša razdvojiti. Mala djeca vole biti zajedno. Grupa za njih predstavlja izvor sigurnosti.

Kurikulum

Odgajatelji smatraju da se kurikulum za djecu jasličke dobi od ostalih kurikuluma najviše razlikuje po tome što je potrebno manje planiranih i strukturiranih aktivnosti, a više fleksibilnosti, čime se djeci omogućuje da slijede svoj ritam. Odgajatelji su naglasili da moraju promatrati djecu i ravnati se prema tim zapažanjima kako bi otkrili aktivnosti prikladne njihovom razvoju. Prenošenje predškolskih aktivnosti na malu djecu nije prikladno i samo frustrira djecu i odgajatelje. Bebe trebaju vremena za istraživanje i eksperimentiranje s materijalima prije nego ih se upozna sa strukturiranim aktivnostima u vrtiću. Kurikulum za dojenčad i malu djecu oblikuje se prema odgajateljevima zapažanjima i poznavanju svakog djeteta. Iako izgleda da pojedine aktivnosti u kurikulumu nastaju spontano, one se temelje na bezbrojnim promatranjima i svrhovitu odgovoru na potrebe i interese djece. Na primjer, u dnevnom rasporedu nije predviđeno vrijeme za pjevanje, a odgajatelji svakodnevno pjevaju bebama. I odgajatelj i okruženje i rutina smatraju se kurikulumom u programu za dojenčad i malu djecu. Hranjenje, presvlačenje pelena i odmor smatraju se kurikulumom ne samo u podupiranju vještina samopomoći, već i u pružanju pažnje svakom pojedinom djetetu. Pažnja usmjerena svakom pojedinom djetetu stvara i potiče razvoj povjerenja između djeteta i odgajatelja – povjerenja koje je nužno za učenje. Kurikulum za dojenčad i malu djecu prvenstveno je, prema jednoj

odgajateljici, 'življenje s djecom – ali svrhovito'. Kao odgajatelji, svakodnevna životna iskustva koristimo kao priliku za učenje. Kad se govori o stilu poučavanja, odgajatelji su ustvrdili da su prema bebama smireniji i da se prema njima ponašaju više zaštitnički. S bebama se više prepuštaju intuiciji i rjeđe im izdaju naredbe nego predškolicima.

Dok sam poučavala predškolce, bila sam svjesna da su oni jednako toliko učili iz moje osobnosti – kako sam se nosila s ljutnjom, tugom ili veseljem – koliko i iz kurikuluma koji sam kreirala. Budući da je povjerenje preduvjet učenja beba, samo odgajateljevo prisustvo ima još veći učinak na razvoj djece. Jedna je odgajateljica rekla da odgajatelji u jaslicama 'trebaju znatno pažljivije proučiti svoje neverbalno ponašanje jer ova dobna grupa puno lakše preuzima raspoloženje'. Druga je zaključila da 'moraš biti vrlo brižan i predan svom poslu jer se u središtu djetetova pogleda, kao najvažnija osoba, nalaziš upravo ti'. Puno odgajatelja u početku ima teškoća u prilagodbi na intenzitet i intimnost rada s bebama. Više plakanja, činjenica da bebe ne govore, intimniji kontakt uključen u brigu o djeci te emocionalni intenzitet međusobnih odnosa s djecom, roditeljima i suradnicima – sve su to izrazite promjene u odnosu na rad s predškolicima. 'Biti tu' za bebe također znači nešto posve drugo. U početku mi je bilo jako teško kad ne bih uspjela utješiti dojenčad već sam samo mogla biti uz njih i njihovu tugu ili bol. 'Biti tu', rekla je jedna odgajateljica, 'zahtijeva dobro poznavanje sebe i korištenje vlastitih potencijala kao najboljeg resursa'. To također zahtijeva da 'ostaviš podignutu telefonsku slušalicu', kao što to navodi Magda Gerber. Moramo oteretiti svoj um i tijelo kako bismo mogli u potpunosti 'biti tu' za dijete. Odgoj i njege dojenčadi i male djece vrlo su osobni te, poput svega što činimo, uronjeni u kulturološki kontekst. Odgajateljica kojoj je materinji jezik španjolski, rekla nam je kako je, dok je radila s predškolicima, svoj jezik govorila samo u prisutnosti djece čiji

Odgajatelji djece jasličke dobi tvrde da odnos koji imaju sa svojim suradnicima izravno utječe na atmosferu povjerenja i sigurnosti unutar grupe

je materinji jezik također španjolski. No kad je postala odgajateljica u jaslicama, zatekla je samu sebe kako govori španjolski sa svom djecom, osobito kad ih je umirivala ili iskazivala nježnost. Za kvalitetan odgoj i njegu male djece osnovno je da odgajatelj razmišlja i o tome kako on pridonosi kurikulumu kao osoba, a ne samo kao odgajatelj.

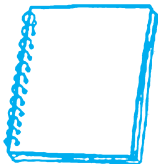
Rutine i promjene

Dnevne rutine i promjene odgajatelji doživljavaju ne samo kao dio kurikuluma, već kao način da djeci omoguće predviđanje događaja i ojačaju osjećaj povjerenja. Promjene su osobito teške za bebe, pa ih treba pažljivo planirati. Kako je istaknula jedna

odgajateljica, 'samo pomicanje djeteta jasličke dobi s jednog mjesta na drugo može ga uznemiriti'. Odgajatelji preporučuju uvođenje manjih, jednostavnijih i sporijih promjena za malu djecu u odnosu za predškolce. Prema mišljenju odgajatelja, čak iako djeca ne znaju govoriti, još uvijek je važno riječima popratiti promjenu koja slijedi. Kad odgajatelji u jaslicama i slijede raspored rutina i promjena, točno vrijeme njihovog izvođenja određuju dječje potrebe. Kao što je napomenula jedna odgajateljica, 'rutine se zasnivaju više na potrebama djece nego na potrebama programa'. Druga je rekla: 'Odgajatelji moraju predvidjeti raspored koji slijedi dječje potrebe'. Mnogi odgajatelji smatraju da su promjene teške za djecu svih dobi. Jedna je napomenula: 'U radu s dojenčadi naslušat ćeš se više plača, a sa starijom djecom to može biti navala krivo usmjerene energije'. Za svaku dobnu grupu, odgajatelji bi trebali raspraviti i koordinirati uvođenje promjena koliko god je to moguće.

Odnos sa suradnicima

Odgajatelji su, u osnovi, jednako gledali na kvalitetu timskog poučavanja kod djece svih dobi: iskrena komunikacija, jasna očekivanja prema suradnicima i djeci, slična filozofija i zajednički razvojni ciljevi. Odgajatelji su istaknuli vrijednost koordinacije i podjele zadataka među sobom. Iako to nije bilo izravno spomenuto, ja bih definitivno dodala sposobnost rješavanja problema kao neophodnu kvalitetu za timsko poučavanje. Odgajatelji djece jasličke dobi tvrde da odnos koji imaju sa svojim suradnicima izravno utječe na atmosferu povjerenja i sigurnosti unutar grupe. Jedna je odgajateljica napomenula: 'Ako imamo povjerenja jedni u druge, bebe u našoj grupi će se osjećati sigurnijima'. Roditelji su, također, naglasili važnost međusobne neverbalne komunikacije. Na primjer, ako jedna odgajateljica presvlači pelene jednom djetetu, druga tada zna da ona mora biti s cijelom grupom, ili u najmanju ruku s većom grupom beba. Prema riječima jedne odgajateljice, 'među

pripremili smo i/ili preveli za vas

odgajateljima mora postojati snažnija komunikacija zbog postojanja anticipativnog elementa. Drugi odgajatelji su rekli da je osnovna razlika između rada s dojenčadi i predškolicima praksa postojanja primarnih odgajatelja za mladu djecu.

U radu s djecom jaslčke dobi znatno sam više razgovarala sa svojom kolegicom nego što sam to činila kad sam radila s predškolicima. U početku sam sumnjala u svoje ponašanje, no u razgovoru o tome s ostalim odgajateljima, uvidjela sam vrijednost pružanja i modeliranja komunikacije za djecu koja ne govore. Stvara se puno prirodnije okruženje za bebe kad su razgovor i razmjena osjećaja i informacija spontani, a opet prilagođeni dobi djeteta.

Podrška i supervizija voditelja

Zbog osjetljivosti odnosa između roditelja i odgajatelja, te potencijalnih nesporazuma, neki odgajatelji koji rade u jaslicama nalaze da im je supervizor, tj. neutralna treća osoba, neophodna potpora. Drugi su odgajatelji izjavili da im je najvrjednija potpora kad uza se imaju nekoga uz koga se bebe osjećaju ugodno i tko može pripomoći, osobito kad je pojedinoj djeci potrebna potpuna pažnja. Zbog straha od odvajanja od obitelji i nepoznatih osoba, zamjene u grupi djece jaslčke dobi vrlo su teške. Mnogi odgajatelji osjećaju pritisak da ne smiju izostajati s posla i planiraju svoje izostanke tako da se djeci može pružiti zamjenski odgajatelj kojeg poznaju. Naravno, to nije uvijek moguće.

Zbog važnosti povezivanja s bebama, moramo razmisliti kako maloj djeci pružiti konzistentnu njegu. U nekim centrima odgajatelji prate grupu djece kroz vrtić. Drugi centri s vremena na vrijeme omogućuju djeci da posjećuju dobne grupe koje im slijede. Ono što može biti od najveće pomoći odgajateljima koji počinju raditi u jaslicama, jest raspravljanje o promjenama koje su primijetili da čine u radu s malom djecom. Budući da mi odgajatelji

često radimo intuitivno, razgovor je neobično vrijedan zbog artikulacije i pojašnjavanja naših iskustava u radu. Čineći to, međusobno se podržavamo u provođenju pozitivnih promjena za svu djecu.

Svijest o samom sebi kao profesionalcu

Kad smo radili s predškolicima, nismo sumnjali u to da smo odgajatelji – tako smo se nazivali. Međutim, sad kad radimo s dojenčadi i malom djecom, često nas ne smatraju odgajateljima, već njegovateljima. Većina nas još uvijek sebe smatra odgajateljima; sad prvenstveno 'poučavamo kroz njegu'. 'Kad sam poučavala predškolce, također sam i njegovala. Njegovanje je integralni dio rada sa svom djecom', rekla je jedna odgajateljica. Kao profesionalci, mnogi od nas ne osjećaju se ugodno s etiketom koja odvaja poučavanje od njegovanja. Nekolicina nas smatra da termin Magde Gerber *educarer* – njegovatelj (riječ koju snažno zastupa Bettye Caldwell) vrlo točno opisuje našu ulogu, iako nikad nije ušao u široku uporabu. I ljude u našoj struci i one izvan nje zbunjuje to što nemamo ime koje u sebi uključuje oba esencijalna aspekta našeg rada. To je bilo i moje iskustvo prilikom pisanja i pronalaženja naslova za ovaj članak.

Zaključak

Najvažniji zaključci koje su odgajatelji prilikom prelaska na rad s djecom jaslčke dobi željeli podijeliti su sljedeći:

- Neverbalna komunikacija, kako s djecom tako i sa suradnicima, iznimno je važna, kao i svakodnevna komunikacija s roditeljima.
- U jaslčkoj grupi odnos s djecom, roditeljima i osobljem puno je intenzivniji.
- Daleko je važnije pratiti svako pojedino dijete nego kurikulum.
- Kurikulum treba stvarati na temelju pozornog promatranja.
- Dnevne rutine treba koristiti kao vri-

jeme za razmjenu nježnosti i emocionalnu bliskost s djetetom.

Odgajatelji su istaknuli da je potrebno polako razvijati odnos 'jedan na jedan' sa svakim djetetom, u skladu s ritmom tog djeteta. Odgajatelji vjeruju da je svakom novaku u ovoj struci potrebno naglasiti kako bebe imaju osjećaje, kako su radoznale i kako razumiju mnogo toga. Dobno poznavanje grupe i razvojnog stadija također je važno, jednako kao i pažljivo promatranje.

Upoznavanje beba i njihovih obitelji i uviđanje da su neke bebe 'teške' također se činilo ključnim. Kao što je jedna odgajateljica rekla, 'potrebno je znati da nije stvar u vama kad ne možete umiriti bebicu'. Prema mom iskustvu, potrebno je od četiri do šest tjedana kako bi došlo do povezanosti s novom grupom beba. To vrijeme može biti vrlo stresno. Fizički zahtjevi rada s bebama također se trebaju uzimati ozbiljno. Prilagodavanje na posao jaslčkog odgajatelja sasvim će pouzdano potrajati i za to vrijeme ćete sasvim sigurno raditi greške. Jedna je odgajateljica izjavila: 'Dopustite si vrijeme za prilagodbu – to će potrajati godinama (najmanje tri). Dopustite greške – jer ćete ih činiti. Tražite pomoć! Osim toga, učite na vlastitim greškama.' Iskusna odgajateljica djece u jaslicama nedavno mi je rekla: 'Sad tek počinjem biti dobra u tome!' Kao jaslčki odgajatelji, često moramo ljudima izvan naše struke pojašnjavati da je ono čime se bavimo puno više od pukog *babysittinga*. Jedno od prvih iskustava koje sam imala kad sam nekome rekla da sam odgajateljica u jaslicama, bilo je da se ta osoba nasmijala i upitala me čemu sam ih poučila. Rekla sam da sam ih naučila jednoj od najvažnijih stvari u životu – da imaju povjerenja.

Marjory Keenan je stručnjakinja za rani odgoj i obrazovanje u Development Associates, Inc Head Start Quality Improvement Center.